

ПЕДАГОГІКА

УДК 378.141.5

Олександр Кальнік

(Полтава)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТІВ У ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті аналізуються особливості дисциплін гуманітарного циклу з позицій аксіологічного підходу, переваги і недоліки застосування тестів у викладанні гуманітарних дисциплін. Розглядаються особливості укладання і застосування тестів, у тому числі тестів з використанням комп'ютерів. Автор приходить до висновку, що тестування, має бути не основою, а лише одним із методів контролю навчальних досягнень з гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, гуманітарні дисципліни, методи навчання, контроль, тестування.

The author analyzes the peculiarities of the humanitarian subjects from the standpoint of axiological approach, the advantages and disadvantages of achievement tests in teaching of the humanitarian subjects. The peculiarities of test construction and administering are considered, including computer-based tests. The author concludes that testing should not be the basis, but only one of the methods of educational achievements assessment in teaching of the humanitarian subjects.

Keywords: institution of higher education, humanitarian subjects, teaching methods, achievement assessment, achievement tests.

Специфікою дисциплін гуманітарного циклу з позицій аксіологічного підходу є система та ієрархія загальнолюдських, національних та соціальних цінностей, чим і відзначаються особливості змісту гуманітарних дисциплін та результат пізнавальної діяльності студентів з їх вивчення. Зміст гуманітарних дисциплін містить в собі матеріал як «аксіоматичного» (конкретні факти), так і «проблемно-евристичного» (інтерпретація фактів, явищ) характеру, тобто

дидактично перероблений соціально-культурний досвід, необхідний для розвитку особистісної орієнтації. В гуманітарних дисциплінах досить часто відсутні чітко виражені зв'язки між компонентами змісту: «знання існують у формі думки» (Г.І. Школьник в [4]). На відміну від точних дисциплін, гуманітарні мають справу з ідеальними об'єктами, властивості яких не можна перевірити експериментальним шляхом. Це призводить до існування безлічі гуманітарних істин, кожна з яких цілком виправдана власною позицією людини.

Результатом пізнавальної діяльності студентів з вивчення гуманітарних дисциплін є ціннісно-нормативна система знань, умінь та навичок здійснювати оцінні дії щодо предметів, явищ, процесів, способів життя, ідеалів людини. Це означає, що студент має не просто засвоїти певний обсяг знань, а виробити своє ставлення до тих чи інших проблем чи подій. Ознаками успішності навчання тут є уміння міркувати, аналізувати, робити висновки, узагальнювати, застосовувати знання до різних ситуацій, наводити приклади, докази [7].

У сучасних дослідженнях ([1], [2], [6], [11] та інші) наголошується на необхідності впровадження тестів в навчальний процес. При цьому тестування досить часто розглядається як «безальтернативний» метод перевірки [8].

Найбільшою перевагою контролю навчальних досягнень з використанням тестів є здатність забезпечити об'єктивність, надійність, валідність і точність педагогічних вимірів. До сильних сторін цього методу також відносять незначні затрати часу на виміри у великих групах студентів, легкість забезпечення тривалого збереження вимірів результатів і автоматизації їх обробки, незначний рівень впливу суб'єктивних факторів під час вимірів [1], [6].

Об'єктивність і надійність перевірки за допомогою тестів досягається зокрема за рахунок обмеження кількості правильних відповідей (насамперед у тестових завданнях закритого типу). Але, на думку фахівців, матеріал гуманітарних дисциплін в силу його специфіки, має дуже обмежену придатність до формалізації [7]. Особливістю гуманітарного знання є саме його творча спрямованість, багатоваріантність не лише відповіді, але й рішення;

воно не може бути конкретним, будуватися лише за принципом «так» або «ні». Тому тести у викладанні гуманітарних дисциплін можуть застосовуватися лише у окремих випадках, насамперед з метою перевірки знання матеріалу «аксіоматичного» характеру (термінології, методів, принципів, законів, теорій тощо).

Окрім того, як зарубіжні, так і вітчизняні фахівці приходять до висновку, що застосування «знеособлених» тестових методик призводить до зменшення особистісного значення навчання. Так, академік А.В. Хуторской відзначає: «Вважається, що це добре, якщо ми відокремимо функцію оцінки учнівських результатів від його безпосередніх вчителів та від нього самого. Однак у цьому випадку буде зменшуватись суб'єктивність контролю, а відповідно, і особистісна значущість самого навчання» [10, с. 159].

До інших недоліків тестування відносять значні витрати часу на первинну підготовку матеріалів для проведення вимірів і необхідність високої кваліфікації експертів, що розробляють тестові завдання. Для створення і застосування тестів необхідна участь спеціалістів більш ніж 12 професій [5]. Виділяють від 6 до 18 етапів конструювання тестів [8], обов'язковими з яких є попереднє випробування тесту на репрезентативній вибірці учнів (від 100 до 1000 чоловік), статистична обробка результатів попереднього тестування та визначення якості тестових завдань. Звичайно, для створення викладацьких (поточних і тематичних) тестів дотримання усіх цих умов не є обов'язковим. Проте дослідники відзначають, що створення якісних тестових завдань потребує значних витрат часу і зусиль навіть у досвідчених фахівців [5], [12].

Дослідження І.Є. Булах показує, що найкращі результати дає поєднання застосування комп'ютерних засобів із тестовою методикою педагогічних вимірювань. Комп'ютерне тестування успішності дає можливість реалізувати основні дидактичні принципи контролю знань: принцип індивідуального характеру перевірки і оцінки знань, принцип системності перевірки і оцінки знань, принцип тематичності, принцип диференційованої оцінки успішності навчання, принцип об'єктивності [3].

Використання комп'ютерних технологій дає змогу без суттєвих витрат часу здійснювати регулярний моніторинг успішності студентів і негайно реагувати на їх найменші проблеми, не відкладаючи коригування знань до наступної «роботи над помилками» після чергової контрольної або лабораторної роботи, коли прогалини в знаннях стануть значно серйознішими [9].

Дослідження П.С. Уханя показує, що студенти вважають за краще мати справу з машиною, коли йде процес навчання: поки вони допускають помилки, виконують завдання недостатньо швидко і якісно. Але коли студенти добре підготовлені і постає питання про автоматизовану підсумкову перевірку, вони залишаються незадоволеними – їм важливо продемонструвати свої успіхи перед іншими. Тут ми маємо справу з суто психологічним явищем, що відображає соціальну природу людини. Під час підсумкової перевірки оцінка повинна виставлятися викладачем, хоча вона і може ґрунтуватися на даних автоматизованої перевірки.

Таким чином, тестування, а особливо комп'ютерне тестування здатне забезпечити швидке, об'єктивне, валідне і надійне оцінювання знань студентів, насамперед на рівні відтворення знань. Разом з тим, застосування перевірки з використанням тестів суперечить особистісно-орієнтованій, розвитковій спрямованості гуманітарних дисциплін, не сприяє досягненню навчальних цілей у повному обсязі, потребує значних витрат часу і зусиль на організацію і застосування. Тому тестування, на наш погляд, має бути не основою, а лише одним із методів перевірки навчальних досягнень з гуманітарних дисциплін. Поряд з тестами мають використовуватися інші методи, насамперед ті, що спрямовані на перевірку рівня сформованості професійної компетенції студентів, сприяють активізації їх пізнавальної діяльності, інтелектуальному розвитку, забезпечують можливість творчої діяльності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов В.С. Методологические и теоретические основы тестового педагогического контроля: дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Аванесов Вадим Сергеевич. – СПб., 1994. – 339 с.
2. Бочарнікова В.М. Стимулююча функція контролю знань, умінь і навичок студентів вищої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Бочарнікова Віра Миколаївна. – Черкаси, 1999. – 208 с.
3. Булах І.Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Булах Ірина Євгеніївна. – К., 1995. – 430 с.
4. Григорьева Н.А. Социокультурная идентификация личности в условиях современного гуманитарного образования / Н.А. Григорьева // Инновации и образование: сб. материалов конф. Сер. “Symposium” / Санкт–Петербургское философ. общество. – СПб., 2003. – Вып. 29. – С. 301–304.
5. Зайчикова Т.Н. Технология педагогического тестирования как средство эффективного управления функционированием и развитием образовательной системы региона: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Зайчикова Татьяна Николаевна. – Нижний Новгород, 2003. – 323 с.
6. Корсак К. Про якість інструментарію оцінювання: співбесіди, іспити, тести / Костянтин Корсак // Директор школи. Україна. – 2001. – № 5. – С. 84–94.
7. Рыбка Д.П. Проблемы использования инновационных образовательных технологий в области гуманитарного знания / Д.П. Рыбка // Адукацыйныя і выхаваўчыя асяроддзі і практыкі. Зборнік навуковых артыкулаў пад агульнай рэдакцыяй кандыдата педагагічных навук У.К.Слабіна. – Віцебск, 2005. – С.121–124.
8. Тестові технології у навчальному закладі: метод. посіб. / Л.І. Парашенко, В.Д. Леонський, Г.І. Леонська. – К.: ТОВ “Майстерня книги”, 2006. – 217 с.
9. Ухань П.С. Контроль знань, вмінь і навичок учнів на уроках інформатики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання інформатики» / П.С. Ухань. – К., 2001. – 16 с.

10. Хуторской А.В. Методика личностно–ориентированного обучения / Андрей Викторович Хуторской. – М.: Изд–во ВЛАДОС–ПРЕСС, 2005. – 383 с.
11. Цехмістрова Г.С. Діагностика ефективності навчального процесу у вищих закладах освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Цехмістрова Галина Степанівна. – К., 2002. – 273 с.
12. Hughes A. Testing for language teachers / Hughes A. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 172 p.